

Кучерявий А. О. Самостійність майбутнього юриста як риса суб'єкта системи управління самостійною навчальною діяльністю / А. О. Кучерявий // Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 24-25 квітня 2014 р.). – Хмельницький : ХНУ, 2014. – С. 99-101.

САМОСТІЙНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ЮРИСТА ЯК РИСА СУБ'ЄКТА СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ САМОСТІЙНОЮ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Особистість студента вищого навчального закладу є предметом вивчення різних вчених. Її розглядають у загальнодіяльнісному аспекті [2], у контекстах розумового характеру навчальної діяльності [1], самостійної роботи [3; 4] та ін. Проте характерною рисою всіх досліджень є розгляд особистості майбутнього фахівця за традиційних умов функціонування вищої школи. Водночас, існуючі стосунки в системі «вищій навчальний заклад – студент» поступово переглядаються, адже домінування в них адміністративних та педагогічних працівників вичерпало свій потенціал з огляду на відповідність навчального процесу сучасним вимогам з боку суспільства та держави до підготовки фахівця. Зокрема, такі вимоги стосуються здатності випускників ВНЗ працювати в умовах інтенсивних суспільних і економічних процесів, їхньої готовності до постійного професійного самоудосконалення тощо. Ці та інші тенденції визначають нові вектори в розвитку вищої освіти, один з яких полягає в удосконаленні сфери самостійної навчальної діяльності студентів. Перспективний шлях такого удосконалення полягає, на нашу думку, в становленні цілеспрямованої системи управління цим видом навчальної роботи, до якої мають бути залучені всі суб'єкти навчального процесу – від ректора до студента. Новий статус майбутнього фахівця передбачає зміну концепції його навчальної

діяльності, яка передбачає інше розуміння перспектив власної роботи. Проте якісні зміни в самоідентифікації студента як суб'єкта навчального процесу мають гармоніювати з набуттям ним, зокрема, такої риси, як самостійність. Її формування є предметом діяльності всіх суб'єктів управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх фахівців, що характерно й для підготовки юристів.

Розглянемо сутність самостійності як риси особистості студента-суб'єкта управління самостійною навчальною діяльністю, та ті завдання, які мають виконуватися іншими управлінцями підготовкою юристів задля її формування. Першою складовою самостійності є здатність студента особисто визначати цілі навчання. Такими цілями є далекі стратегічні (зорієнтовані на набуття професіоналізму фахівця правової галузі), стратегічні річні й семестрові (пов'язані з вивченням окремих дисциплін) та поточні тактичні. Наявність усвідомлених цілей обумовлює потребу в студента в організації самостійної роботи, тобто є рушійною силою його навчання. Далекі стратегічні цілі певною мірою формуються в майбутніх юристів, ще коли ті в якості абітурієнтів підпадають під вплив профорієнтаційної компанії навчального закладу. Проте на цьому етапі студент опановує лише зовнішній бік професії міліціонера чи юриста. Далі має формуватися в нього системне розуміння професії, що, наприклад, відбувається при вивченні навчальної дисципліни «Юридична деонтологія». Також корисними для формування в студентів далеких стратегічних цілей є конкурси, конференції, заходи з нагоди професійних свят, зустрічі з ветеранами, розповіді викладачів про подробиці своєї практичної діяльності й т.д. Таким чином, до сумісного зі студентами визначення їх далеких стратегічних цілей мають долучатися представники ректорату, факультету та кафедр. При цьому такі цілі мають коректуватися в залежності від набуття студентами певного фахового рівня, який обумовлює розуміння ними змісту юридичної діяльності. Тому складовою формування самостійності студентів мають бути прийняті на рівні навчального закладу та факультету концепція й програма формування

далеких стратегічних цілей самостійної навчальної діяльності майбутнього юриста. Такі концепція та програма можуть бути складником положення про організацію навчального процесу чи самостійної роботи в закладі тощо.

Прерогатива в допомозі студентам визначити власні стратегічні річні й семестрові цілі належить викладачам. Їхнім безпосереднім завданням щодо цього є окреслення частки певної навчальної дисципліни в процесі професійного становлення юриста. Відповідальні та уважні педагоги можуть й індивідуально орієнтувати студентів на визначення річних та семестрових цілей. Наприклад, певним студентам може бути порекомендовано приділити увагу формуванню уміння виступати перед аудиторією чи готувати письмову наукову роботу. З боку факультету саме до індивідуальної роботи зі студентами можуть бути долучені куратори навчальних груп або, як це прийнято в навчальних закладах МВС України, – курсові офіцери.

До поточних тактичних цілей студента в сфері самостійної навчальної діяльності відносяться встановлення переліку навчальних завдань та заходів у близькій перспективі, їх впорядкування та виконання. Сукупність навчальних завдань частково визначається викладачами, частково – сумісно ними та студентами в результаті спільної діяльності, а частково – самими студентами з урахуванням їхніх стратегічних цілей. З позиції розгляду самостійності як риси особистості остання ситуація є показником її сформованості. Подібними шляхами (за ініціативи педагога, сумісно викладачем і студентом чи особисто останнім) визначаються й навчальні заходи (опрацювання літератури, вивчення тексту напам'ять, відвідування консультацій та ін.). Студенти, які не мають досвіду самостійної навчальної діяльності, потребують першого варіанту. Проте завданням викладача є орієнтація студентів до третього шляху. Це вимагає від педагога визначення навчального завдання та певного очікування результатів його виконання. В разі відсутності позитивних результатів студентам може бути надана допомога, але, якщо вона надається відразу, то майбутні фахівці позбавляються можливості формування самостійності.

Тактичні цілі щодо впорядкування навчальних завдань обумовлюються потребами студентів у рівномірному розподілі навчального навантаження протягом місяця чи тижня, визначенні пріоритетів за факторами важливості, складності та строків виконання. Цілі майбутніх фахівців щодо виконання навчальних завдань передбачають створення організаційних та навчальних умов самостійної роботи. До таких цілей, зокрема, відносяться забезпечення планування навчальних заходів, підготовка робочого місця, придбання літератури та ін. Таким чином, можна констатувати, що вищезазначені стратегічні цілі обумовлюють самостійність студента в контексті вертикального розвитку, а тактичні – його горизонтальну мобільність. При цьому одні цілі впливають на інші та на стан самостійності майбутнього фахівця.

Другою складовою самостійності студента є, на нашу думку, сукупність його умінь реалізовувати зазначені цілі. Відповідно реалізація стратегічних цілей вимагає вироблення програми самостановлення юриста, яка передбачає конкретизацію орієнтирів самостійної навчальної роботи, її етапи, безпосередні заходи та методики самоаналізу власних досягнень. Створення такої програми і є механізмом формування самостійності, а набуття студентом спроможності її створення є предметом особливої уваги з боку викладачів та представників деканату. Відповідними засобами допомоги студентам є надання загальних рекомендацій та індивідуальна робота.

Набуття майбутнім юристом самостійності в контексті реалізації тактичних цілей вимагає від нього сформованості значної кількості спеціальних умінь, які можна поділити за групами. Перша з них представляє мотиваційні уміння, які полягають у здатності майбутніх фахівців як суб'єктів управління самостійною навчальною діяльністю визначати власні потреби в опануванні конкретних тем та виконанні окремих завдань самостійної роботи. Друга група охоплює конструктивні уміння студентів, які є підґрунтям та запорукою виконання ними певних навчальних завдань у

аспектах роботи з літературою, на комп'ютері, виконанні письмових вправ та ін. До третьої групи належать організаційні уміння: вести щоденник з обліку завдань самостійної роботи та стану їх виконання, планувати навчальний день, прогнозувати рівень навчального навантаження на наступний тиждень тощо. Уміннями четвертої групи є стимулювальні, які обумовлюють, зокрема, уведення студентами системи власних правил самостійної навчальної діяльності, самозобов'язань, тимчасове обмеження в розвагах та ін. Остання група спеціальних умінь – контрольна, адже показником самостійності та здатності до самоуправління є наявність спроможності майбутнього фахівця до самоаналізу, добору засобів самодіагностики навчальних досягнень і поточної успішності, а також до її постійного здійснення. Роль навчального закладу може полягати в створенні умов для формування зазначених умінь: уведенні спеціального навчального курсу, індивідуальній роботі зі студентами, приділенні уваги питанням практичних умінь самостійної роботи на навчальних заняттях тощо.

Висновки

Таким чином, нами встановлені та проаналізовані дві складові самостійності майбутнього юриста як риси суб'єкта системи управління самостійною навчальною діяльністю. Перша з них представлена його здатністю визначати стратегічні та тактичні цілі в навчанні, а друга – сукупністю умінь, орієнтованих на реалізацію зазначених цілей. Нами відзначені способи та шляхи формування самостійності студентів зусиллями різних суб'єктів управління самостійною навчальною діяльністю майбутніх юристів.

Список літератури

1. Зубра А.С. Культура умственного труда студента: пособие для студентов высших учебных заведений / А.С. Зубра. – Минск: Дикта, 2006. – 228 с.

2. Кузьмінський А.І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / А.І. Кузьмінський. – К.: Знання, 2005. – 486 с.

3. Кулагина Е.В. Организация творческой самостоятельной работы студентов условиях прохождения учебного курса // Вестник Тверского государственного университета. Серия: Педагогика и психология : научн. журнал. – Тверь: Изд-во Тверского государственного университета, 2011. – Вып. 3. – С. 130-138.

4. Усманов В.В. Интенсивные технологии управления самостоятельной работой студентов в процессе их профессионального обучения: автореф. дис. на соиск. науч. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / В.В. Усманов. – М., 2006. – 31 с.